ADOLYGIAD

AR

DRAETHAWD W. JONES, BETHESDA,

YR HWN A ELWIR

"EGWYDDORION SAINT Y DYDDIAU DIWEDDAF YN CAEL EU PWYSO YN NGHLORIANAU RHESYMAU AC YSGRYTHYRAU."

GAN JOHN DAVIS, MERTHYR,

GOLYGYDD "UDGORN SEION."

MAE un o'r brodyr yn y Gogledd wedi bod mor garedig â gyru y llyfr uchod i ni i'w adolygu, yr hyn a wnawn gyda phleser. Cynnwysa 24 o dudalenau, a rhaid cyfaddef ei fod ychydig yn fwy boneddigaidd nâ llawer o'i flaen yn ymdrin â'r Saint. Dyweda ar y ddalen enwawl, "Ti a bwyswyd yn y clorianau, ac a'th gaed yn brin." Dichon yn wir mai felly y bu; ond y mae eisieu cael gweled y pwysau, er edrych a ydynt yn gywir. Teimlwn yn ddigon boddlawn i'r clorianau, canys yr ydym wedi pwyso Mormoniaeth yndddynt droion o'r blaen, ac wedi ei chael yn bwysau da.

Y mae ein hawdwr yn dechreu ei draethawd trwy gyffelybu Saint y Dyddiau Diweddaf i Babyddiaeth, Mahometaniaeth, a Phiwseyaeth. "Mae eu hathrawiaethau," medd efe, "yn gymmysgedd cydblethedig o gyfeiliornadau rhyfygus a dinystriol, ond edrych arnynt yn symlrwydd yr efengyl." A wŷr efe beth yw symlrwydd yr efengyl? Gobeithiwn na feddylia symlrwydd efengylau y sectariaid, y rhai ydynt yn croesi eu gilydd gymmaint, fel nad oes dim yn debyg i symlrwydd yn perthyn iddynt. Ychydig yn nes yn mlaen, dywed am y Saint, mai "y prif bynciau yn eu cred ydyw, y gallant iachâu y corff trwy ei enneinio ag olew, ac os caiff un o'u gweinidogion ei drochi mewn

dwfr, y derbynia ei enaid iachawdwriaeth." Syndod mor groes yw hyn i athrawiaeth Iago (pen. v., 14, 15), lle y gorchymyna enneinio ag olew, ac i athrawiaeth Iesu Grist, yr hwn a ddywed, "Y neb a gredo ac a fedyddier, a fydd *cadwedig!*" Rhaid mai dyna yr "athrawiaethau amryw a dyeithr" a sonia Paul yn eu cylch, y rhai a fyddant yn yr amseroedd diweddaf, am eu bod mor groes i'r ysgrythyrau! Ni ddylai ein hawdwr waeddi "Tecel," nes i ereill gael gweled y pwysau: ei ben ef i'r glorian yw y pen-ysgafn yma o leiaf, onide dangosed y glorian.

"Nid wyf yn meddwl," medd efe etto yn yr un dudalen (sef y 4ydd), "fod y twyll mor guddiedig fel nas gall pawb sydd yn deall y Bibl ei ganfod yn amlwg." Pwy sydd yn deall y Bibl? Ofnwn mai nid y dynion sydd yn prynu esboniadau. Y rhai sydd yn cymmeryd arnynt i ddeall fwyaf ar y Bibl, yw y rhai sydd yn gwybod leiaf ynghylch y Saint; canys hwynt hwy yw y rhai sydd yn ceisio fwyaf am wyrthiau i brofi ein dwyfoldeb, fel y cawn ddangos cyn diweddu. Coeliwch ni, mae "twyll" y Saint mor guddiedig, nes y mae y miloedd sydd wedi ymuno â hwynt yn methu yn deg â'i ganfod. Pa fodd y mae cymmaint o bregethwyr cymmeradwy yn mhlith y sectariaid wedi cael eu hudo at y Saint, tybied?

Yn nesaf, dywed ein hawdwr am ddau ddosparth sydd yn agored i gael eu hud-ddenu gan y Mormoniaid, sef gwrageddos anwybodus ac ieuenctid gobeithiol Cymru. Druain o honynt, os credant "brif bynciau" y Saint, sef enneinio y claf, a bedydd er cadwedigaeth! "Felly, cynghorwn fy nghyd-ieuenctyd," medd efe yn nhud. 5, "i wrandaw yr efengyl yn ei symlrwydd, fel ei pregethir yn ein hoes ni, ac ei pregethwyd yn oes ein tadau er iachawdwriaeth iddynt, yn hytrach na myned i wrandaw chwedleuon disail, a dychymygion ynfyd ac ofergoelus." Ië, gwrandaw yr efengyl fel ei phregethir yn ein hoes ni, ac yn oes ein tadau, ac nid fel ei phregethwyd yn oes Crist a'r apostolion! Gwrandaw arni yn ei symlrwydd, megys ag y cafodd ei diwygio gan ddynion a esgymunwyd o'r eglwys Babaidd—megys y mae gan ferched y fam!

Yn nesaf, rhydd ein hawdwr, yn nhud. 5 a 6, rai o opiniynau y Mormoniaid, y rhai ydynt fel y canlyn:—

"1. Credant i'r wir eglwys, neu yr eglwys Gristionogol, ac efengyl Mab Duw, ynghyd â dylanwad yr Ysbryd Glân, fyned oddiar y ddaear yn ddilynol i'r oes apostolaidd—a'i bod yn llawn-

trigfanau trawsder, heb neb yn dal i fynu mewn gwirionedd goffawdwriaeth yr Arglwydd am 1600 o flynyddau.

"2. Credant ddarfod i Dduw trwy offerynoliaeth Angel goleuni ddatguddio yr efengyl i un Joseph Smith, ac iddo ei awdurdodi i ail sefydlu yr eglwys Gristionogol ar y ddaiar, trwy bregethu yr efengyl ei hunan, ynghyd ag awdurdod i ordeinio ereill i'r gwaith.

"3. Honant fod yr un commisiwn ganddynt hwy ag a dderbyniodd yr Apostolion gan Iesu Grist,—eu bod i sefydlu yr eglwys yn yr un dull, ar yr un amodau, ac y meddiannant yr un awdurdod a'r Apostolion.

"4. Honant fod ganddynt yr un cymwysderau i wneud Bibl ag oedd gan yr Apostolion a'r Proffwydi santaidd, ac na wyddant pa mor fuan y byddant yn cael gorchymyn i hyny.

"5. Credant fod sefyllfa prawf i fod ar ol marw, ac y bydd pawb a fuont yn y byd o'r oes apostolaidd hyd amser y datguddiwyd yr efengyl i Joseph Smith, yn ddeiliaid o honi,—ac y cynygir iachawdwriaeth iddynt, trwy bregethu yr efengyl yn Mharadwys, (neu fel y geilw y Pab y lle, purdan.)

"6. Credant y peru dydd y farn fil o flynyddoedd.

"7. Credant fod *dwy nefoedd*, heb son am y nef wybrenol, na'r sef serenol.

"8. Credant, ar ol iddynt fyned i California, y daw Iesu Grist i'w cyfarfod, ac y cant deyrnasu gydag ef am 1,000 o flynyddoedd, pryd y dinystrir pawb ereill, &c.

"Ni wnaf sylw ar dwyll Llyfr Mormon; y mae ei dyngedfen o'm rhan i fel Coran y Mahomet. Gwrided dynoliaeth o'i blegid, a gwaded ei pherthynas ag efe; cladder efe yn ngwlad ei enedigaeth, ac aed ei goffadwriaeth i lynclyn difancoll."

Yn awr, cyn y sylwn ar y penau blaenorol, hysbyswn y bydd raid i ni neidio o fan i fan yn llyfr ein hawdwr, er cael gafael ar y gwahanol resymau sydd yn dal cyssylltiad â rhai o'r penau dan sylw, o herwydd fod ei draethawd mor anniben. Cawn sylwi arnynt yn y drefn ganlynol:—

(1.) Y mae yn wir ein bod yn credu i'r eglwys gael ei chipio oddiar y ddaear yn ddilynol i'r oes apostolaidd; eithr nis gwelwn ni fod hyny "yn annheilwng o Dduw cyfoethog o drugaredd, yr hwn sydd yn ewyllysio fod pob dyn yn gadwedig." Gan mai dynion wrthododd yr efengyl, ni ellir ystyried fod Duw yn annhrugarog mewn modd yn y byd. Mae ein Duw ni yn drugarog, ac yn danfon cenadon i bregethu i ysbrydion yn ngharchar, ac at y rhai hyny na chlywsant yr efengyl yn y cnawd; tra y mae Duw y sectariaid yn gadael miloedd o'n cydgreaduriaid i fyned i golledigaeth heb glywed un pregethwr; "canys pa fodd y credant heb bregethwr, a pha fodd y pregethant oni anfonir hwy?" Mewn

perthynas i'r eglwys yn cael ei chipio oddiar y ddaear, gallwn ddangos fod hyny yn ddigon rhesymol ac ysgrythyrol, ac yn ddigon o bwysau. Gan fod sectariaid y wlad yn dweyd nad Pabyddiaeth yw eglwys Dduw, mae yn rhaid nad oedd eglwys yn bodoli ar y ddaear, pan nad oedd neb o'r sectau presennol mewn bodoliaeth, ond yn unig Pabyddiaeth. Allan o'r eglwys Babyddol y tarddodd holl enwadau ein gwlad, fel y gellid profi trwy hanesyddiaeth. Pa beth a ddaeth o'r holl rai a fuont feirw pan oedd Pabyddiaeth yn llanw y wlad, pan nad oedd sôn am ddim un o wahanol sectau yr oes hon? Mor annhrugarog oedd Duw, os nad oedd yn rhoddi cynnyg iddynt yn y byd arall. Mae credo y Saint ynghylch y pwnc hwn, nid yn unig yn rhesymol, ond yn ysgrythyrol hefyd. "Na thwylled neb chwi mewn un modd," medd Paul; "oblegid ni ddaw y dydd hwnw hyd oni ddel *ymadawiad* yn gyntaf" (2 Thes. ii, 3). Gwel hefyd yn Dad. xii, 14—17. Pa ymadawiad yw hwn, oddieithr ei fod yn ymadawiad oddiwrth y ffydd? Gellir cael eglurhad ychwanegol ar hyn yn ein traethawd ar "Gorff Crist, neu yr Eglwys," fel nad oes achos ymhelaethu yma ar y pen hwn.

(2.) Mae yn wir ein bod yn credu fod angel y goleuni wedi ymddangos i Joseph Smith, a chyflwyno yr efengyl dragywyddol iddo, gydag awdurdod i'w phregethu i bob creadur. Nid oes dim yn afresymol yn hyny, nac yn anysgrythyrol. Gwaith angylion yw gweini yn mhob oes o'r byd; a chan nad oedd efengyl ar y ddaear, nid oedd neb yn addasach nag angel er ei dadguddio; canys dywed Ioan, yn Dad. xiv, 6, "Ac mi a welais angel arall yn ehedeg yn nghanol y nef, a'r efengyl dragywyddol ganddo, i efengylu i'r rhai sydd yn trigo ar y ddaear, ac i bob cenedl, a llwyth, ac iaith, a phobl." Y mae angel arall etto i ddilyn hwnw, ac i ddywedyd, "Syrthiodd, syrthiodd, Babilon, y ddinas fawr hono." Os oes angel i gyhoeddi syrthiad Babilon, y mae angel hefyd i adferu yr efengyl. Yn nesaf, y mae yn ddigrif i ddarllen yr hyn a ddywed ein hawdwr mewn perthynas i'r pwnc hwn, sef fod "llyfr Duw, a llyfr Mormon yn groes i'w gilydd; llyfr Duw yn dywedyd bod teyrnas nefoedd yn eiddo babanod, a llyfr Mormon yn haeru nad oedd teyrnas nefoedd yn gyrhaeddadwy iddynt. Y casgliad ydyw, fod yr holl fabanod a fuont feirw o amser yr Apostolion hyd Joseph Smith, yn golledig," (tud. 7). A ddarfu y dyn hwn erioed weled Llyfr Mormon? Gwyddom na

ddarllenwyd ef ganddo erioed; canys y mae Llyfr Mormon yn sôn mwy am gadwedigaeth babanod nag yw y Bibl. Treied gael gweled Llyfr Mormon yn rhywle, a darllened yn nhud. 557 a 558 o'r ail argraffiad Seisnig, lle y caiff weled fod "plant bychain yn fyw yn Nghrist er cyn seiliad y byd," a'u bod yn "gyfranogion o iachawdwriaeth." Gallem nodi llawer o ymadroddion cadarnach, ond ystyriwn hyna yn ddigon i gywilyddio ein hawdwr, ac i ddangos ei bwysau anghywir etto.

(3.) Ni hòna y Saint fod yr un commisiwn ganddynt hwy ag a dderbyniodd yr apostolion gan Grist, eithr commisiwn newydd a chyffelyb; ond honant eu bod i sefydlu yr eglwys yn yr un dull, ar yr un ammodau, ac y meddiannant yr un awdurdod â'r apostolion. Pe honasem nad yw ein heglwys yn yr un dull, &c., â'r eglwys gyntefig, yna buasem yn ceisio profi ein heglwys yn gau, tra yn hòni ei bod yn groes. Yr ydym yma etto yn gysson â rheswm ac ysgrythyr.

(4.) Dywed fod y Saint yn hòni yr un cymhwysderau i wneyd Beibl â'r apostolion a'r prophwydi santaidd. Gwir iawn; os nad yw Duw a'i Ysbryd wedi cyfnewid, gall ysbrydoli apostolion a phrophwydi i ysgrifenu ychwaneg o ysgrythyrau, canys y mae digon o'u heisieu, yn enwedig ar y sectariaid, o herwydd nad ydynt yn hanner deall y rhai cyntefig.

(5.) Mae yn wir y credwn fod cyfle gan yr ysbrydion yn ngharchar i glywed pregethu yr efengyl, fel y barner hwy yn ol dynion yn y cnawd; ac y mae hyny wedi ei brofi yn ein traethawd ynghylch "Pregethu i'r Ysbrydion yn Ngharchar, a Bedyddio dros y Meirw." Mae yn rhyfedd na ddarllenai ein hawdwr lyfrau y Saint, yn lle ei fod yn ymddangos mor hurt. Mai dweyd hyna yr un fath â dweyd ein bod yn credu yn nghroeshoiliad Iesu Grist. Darlleued yn 1 Pedr iii, 18—20; a iv, 6, a chaiff brawf fod yr athrawiaeth uchod yn ysgrythyrol, ac nas gall neb waeddi "Tecel" uwch ei phen. Oni efengylwyd i'r meirw gan Grist, fel y bernid hwy yn ol dynion yn y cnawd? Pe wahaniaeth yw fod Luther, Calvin, Wesley, Elias o Fôn, Williams o'r Wern, Christmas Evans, &c., yn ddynion da? Nid ydynt yn rhy dda i glywed pregethiad cyflawnder yr efengyl yn myd yr ysbrydoedd, er cael eu dyrchafu i ogoniant mwy gogoneddus. Gwnaeth y rhai hyny eu goreu tra ar y ddaear, ac y mae yn sicr y cânt eu gwobrwyo am eu llafur, ac y cânt gynnyg ar gyflawn-

der yr efengyl dragywyddol. Hefyd, y mae gobaith i'r holl annuwiolion sydd heb glywed yr efengyl, i'w chlywed yn eu carchar yn y byd arall, wedi iddynt dalu eu ffyrling eithaf; canys nid oeddynt yn waeth yn y cnawd nag oedd y cynddiluwiaid. Pregethodd Crist i'r rhai hyny, a bedyddiwyd ereill drostynt ar y ddaear. Yr unig rai sydd yn cael aros yn y tân yn oes-oesodd yw y rhai hyny sydd yn pechu yn anfaddeuol; geill llawer gael eu taflu i'r tân *tragywyddol*, heb fod yn dragywyddol ynddo, os na fyddant wedi pechu yn anfaddeuol. Os na chred rhywun yn y byd arall, efe a gondemnir, a hyny yn gyfiawn. Ni ddylai un ysgrifenydd gymmeryd achlysur i gyhoeddi llyfrau i wrthwynebu unrhyw sect oddiwrth ddywediadau "gwrageddos anwybodus," tra y mae digonedd o lyfrau wedi eu cyhoeddi gan y sect hono. Mae y sawl a wnelo hyny yn dangos anonestrwydd. Yn awr, y mae y rhan fwyaf o lyfr y William Jones hwn wedi ei ateb o'r blaen, fel y gallai weled pe darllenai ein llyfrau.

(6.) "Credant," medd efe etto, "y pery dydd y farn fil o flynyddoedd." Gan bwy hen wraig y clywodd efe hyny, wyddis? Clywsom barchedigion ein gwlad yn dweyd fod pob pechadur fyddo yn marw yn myned i farn uniongyrchol, a bod ei dynghed yn cael ei phenderfynu am bob tragywyddoldeb. Os mai felly y mae, creda y sectariaid fod y farn yn para mwy na dwy fil o flynyddoedd.

(7.) "Credant fod dwy nefoedd," medd Mr. Jones etto, o enau rhyw hen wraig, debygem, "heb son am y nef wybrenol, na'r nef serenol." Yr hyn a greda y Saint yw, fod "llawer o drigfanau" yn nhŷ eu Tad.

(8.) "Credant, ar ol iddynt fyned i California," medd efe etto, "y daw Iesu Grist i'w cyfarfod, ac y cant deyrnasu gydag ef am fil a flynyddoedd, pryd y dinystrir pawb ereill." Dichon i William Jones ddarllen hyn, canys y mae y rhan fwyaf yn wirionedd. Gorchymynir i Seion ddyrchafu i fynydd uchel, ac adeiladu dinas a thŷ i Dduw; a phan ddel Iesu Grist ar gymylau y nef, bydd i'r rhai byw a marw yn Nghrist gael eu cipio i fyny, i gyfarfod â'r Arglwydd yn yr awyr; a ni a deyrnaswn gydag ef fil o flynyddoedd. (Gwel Esay xl, 9; 1 Thes. iv, 17; Dad. xx, 4, 6.) Mewn perthynas i ddinystr ereill, credwn y daw "yr Arglwydd Iesu o'r nef, gydai'i angylion nerthol, â thân fflamllyd, gan roddi dial i'r sawl nid *adwaenant* Dduw

[sef y rhai ni chredant mewn dadguddiadau y pryd hyny], ac nid ydynt yn ufyddhau i efengyl ein Harglwydd Iesu Grist, "nid fel ei phregethir gan sectau yr oes, a'n tadau," eithr fel ei phregethwyd ganddo ef ei hun a'i apostolion, neu fel ei phregethir gan Saint y Dyddiau Diweddaf. (Gwel 2 Thes. i, 7, 8.) Dinystrir pawb na fyddant yn adnabod Duw, ac a fethant ddywedyd trwy yr Yspryd Glân mai Crist yw yr Arglwydd, yr hyn yw dadguddiad. Saint yw enwau y rhai hyny y daw efe i'w ogoneddu ynddynt, ac nid neb a alwant eu hunain ar enwau dynion.

"Ni wnaf sylw ar dwyll Llyfr Mormon," medd efe yn mhellach; na wna, gobeithiwn, cyn y bydd iddo ei ddarllen: Fe ŵyr ein hawdwr gymmaint am Goran Mahomed, ag a ŵyr am Lyfr Mormon, a chymmaint am y ddau ag a ŵyr am "lynclyn difancoll."

Yn awr, cawn fyned yn mhellach yn mlaen i lyfr ein hawdwr, a dyfynu yr hyn a ddyweda yn nhud. 10:—"Golygai duwinyddion lywodraeth gyffredinol Duw dros ein byd ni yn dair rhan, sef o gwymp Adda hyd Ioan Fedyddiwr, y Tad oedd yn llywodraethu; o Ioan Fedyddiwr hyd ddydd y Pentecost, y Mab oedd yn llywodraethu, ac o ddydd y Pentecost hyd ddiwedd y byd, llywodraetha yr Yspryd Glân. * * * Yn yr oruchwyliaeth Foesenaidd, yr oedd Duw yn llefaru ar y ddaear trwy ei angylion; yn ngoruchwyliaeth Ioan Fedyddiwr, yr oedd Duw yn llefaru ar y ddaear mewn cnawd; ond yn yr oruchwyliaeth bresennol, y mae Duw yn llefaru ar y ddaear trwy ei Yspryd; ac y mae gweinidogaeth yr Ysbryd yn cael ei galw yn ddyddiau diweddaf," (gan gyfeirio at Act. ii, 17, 18). Mae yn well genym ni i gredu fod y Tad, y Mab a'r Yspryd yn llywodraethu o'r dechreu i'r diwedd, na chredu fel y dywed y duwinyddion. Mae Duw wedi llefaru trwy ei *Ysbryd* cyn Ioan Fedyddiwr, ac hefyd wedi llefaru trwy ei *angylion* ar ei ol; yr hyn sydd yn dangos ffolineb y duwinyddion.

Yn y dyfyniad blaenorol, dyweda ein hawdwr fod gweinidogaeth yr Ysbryd yn cael ei galw yn ddyddiau diweddaf; ac yna adrodda yr adnodau canlynol:—"Eithr hyn yw y peth a ddywedwyd trwy y prophwyd Joel. A bydd yn y dyddiau diweddaf, medd Duw, y tywalltaf o'm Hysbryd ar bob cnawd, a'ch meibion chwi a'ch merched a brophwydant, a'ch gwyr ieuainc a welant weledigaethau, a'ch henafgwyr a freuddwydiant freuddwydion; ar fy ngweision, ac ar fy llaw-forwynion y tywalltaf o'm Hysbryd yn

y dyddiau hyny, a hwy a brophwydant." Yma gofyna, "Pa un ai ar ddydd y Pentecost, er ys 1800, ai yn amser Joseph Smith, er ys 23 mlynedd yn ol, y dechreuodd goruchwyliaeth y dyddiau diweddaf?" Mae yn rhwydd iawn i wybod pa ddyddiau yw y dyddiau diweddaf; y *diweddaf* ydynt, ac nid y lleill. Mae y dyddiau hyn yn nes o fod yn ddyddiau diweddaf na dydd y Pentecost. Pan y llefarodd Duw am y dyddiau diweddaf, yr oedd yn gwybod pa rai oeddynt; a dywedodd y buasai efe yn y dyddiau diweddaf yn tywallt ei Ysbryd ar *bob cnawd*, yr hyn ni chymmerodd le ar ddydd y Pentecost, nac ar un dydd arall oddiar hyny. Pwy ar y dydd hwnw a brophwydasant, neu a welsant weledigaethau, neu freuddwydio breuddwydion? Ië, gadewch i ni ddarllen y ddwy adnod ddilynol, y rhai ydynt fel hyn:—"A mi a roddaf ryfeddodau yn y nef uchod, ac arwyddion ar y ddaear isod; gwaed, a thân, a tharth mwg. Yr haul a droir yn dywyllwch, a'r lloer yn waed, cyn i ddydd mawr ac eglur yr Arglwydd ddyfod." Ai tybied i'r holl bethau hyn ddygwydd ar ddydd y Pentecost, neu ar y dyddiau dilynol? Naddo erioed. Yr hyn a ddygwyddodd yn y dyddiau hyny oedd tywalltiad o "flaenffrwyth yr Ysbryd" hwnw a brophwydodd Joel yn ei gylch, yr hwn yn y dyddiau diweddaf a dywelltir ar bob cnawd. Pan gyflawnir geiriau Joel, ceir gweled y blaidd a'r oen yn trigo ynghyd, canys fe fydd Ysbryd Duw wedi ei dywallt ar *bob* cnawd. Yr hyn a ddywedai Pedr ar y Pentecost oedd, mai "Hyn yw y *peth* a ddywedwyd trwy y prophwyd Joel," sef yr Ysbryd ag oedd i gael ei dywallt ar bob cnawd yn y dyddiau diweddaf, ac a roddid yn flaenffrwyth iddynt hwy y pryd hyny. Nid cabledd a rhyfyg, gan hyny, yw dweyd mai yn nyddiau Joseph Smith, neu y dyddiau diweddaf, y cyflawnir prophwydoliaeth Joel. Pan fyddo Duw yn llefaru am ddyddiau diweddaf, gallwn fod yn sicr ei fod yn gwybod mai y rhai olaf ydynt, ac nid rhyw rai blaenorol iddynt. Mae yn eglur fod ein hawdwr wedi pwyso hyn etto â phwysau anghywir.

Etto, yn nhud. 11, "Dywed y Mormoniaid," medd efe, "mai Joseph Smith oedd y cyntaf o Saint y dyddiau diweddaf, ac nad oes neb felly ond ei olynwyr. Mi gredaf finnau St. Pedr, fod y 3000 a dderbyniasant ei air ef yn ewyllysgar ar ddydd y Pentecost, yn saint y dyddiau diweddaf." Os felly, rhaid i ni gredu mai Saint y Dyddiau Diweddaf oedd y credinwyr ar ddydd

y Pentecost, ac mai Saint y dyddiau gynt yw canlynwyr Joseph Smith. Hawdd y prophwydodd Paul am y dynion a fuasent yn ymadael oddiwrth y ffydd yn y dyddiau diweddaf, pan yr oedd y dyddiau hyny yn ei amser ef!

Yn yr un dudalen, dangosa ein hawdwr, "y mawr ynfydrwydd o ddweyd fod yr efengyl a'r eglwys wedi eu cymmeryd oddiar y ddaear!" "O feddwl ofnadwy," medd efe; "ar ol i Dduw graslawn roddi ei Fab i farw dros bechaduriaid,—iddo adael y byd tros yr hwn y bu ei Fab yn dyoddef ing a loesion drosto ar y groes, mewn dallineb, anobaith, a thrueni, heb obaith ganddynt ac heb Dduw yn y byd, 1600 o flynyddoedd." Dyna fel y bu braidd, yn ol credo sectariaid y wlad. Oni wyddant hwy mai Pabyddiaeth oedd yn gordoi y byd Cristionogol yn ystod y rhan fwyaf o'r amser uchod. Y mae Duw wedi caniatâu i fam puteiniaid y ddaear i ddiwallu y byd â chrefydd am ganrifoedd; ac yn bresennol y mae yn rhoddi yr un caniatad i'w merched, neu y rhai a ddeilliasant o honi. Ond os na fu crefydd Crist ar y ddaear yn yr amser uchod, ar bwy oedd y bai? sicr ydym nad ar Dduw, eithr ar ddynion. A phe caniataem fod gwir grefydd yn y byd yr amser hyny, ni ofalodd Duw ddim ond megys am ddyrnaid bach o'i greaduriaid, er fod "trefn wedi ei phwrcasu," a "ffynnon wedi ei hagor." Mae Duw yn drugarog a chyfiawn, ac y mae wedi trefnu cynllun i bregethu yr efengyl i bob creadur, pa un bynag ai yn y byd hwn neu yn y byd arall, ai yn yr oes hon neu ryw oes arall. Na phwyswch mor annheg, Mr. Jones.

Mae yn wir fod yr oruchwyliaeth gristionogol i sefyll ei thir, ac i Iesu Grist ddywedyd, "Ar y graig hon yr adeiladaf fy Eglwys, a phyrth uffern nis gorchfygant hi." Y graig hono yw dadguddiad, ac nid yr hyn a effeithir drwy gig a gwaed, neu wybodaeth ddynol. Nid oes neb yn faen teilwng i'w osod yn adeilad yr Eglwys, os na ŵyr trwy yr Ysbryd mai Crist yw yr Arglwydd. Nid oedd fod yr Eglwys neu'r wraig yn ehedeg i'r diffaethwch rhag y ddraig, yn un prawf ei bod wedi ei gorchfygu; canys yr oedd yr eglwys yn cael ei "maethu yno dros amser ac amseroedd, ac hanner amser, oddiwrth wyneb y sarff." (Gwel Dad. xii, 14.) Yr oedd yn rhaid dyfod "*ymadawiad* yn gyntaf," cyn y gallai yr Eglwys ymgyfarfod ag Iesu Grist (2 Thes. ii, 1—3); ond ni chafodd ei gorchfygu gan y sarff neu byrth uffern,

gan iddi gael "dwy o adenydd eryr mawr, fel yr ehedai hi i'r diffaethwch i'w lle ei hun." Os dinystriwyd cyrff yr apostolion ac ereill, ni ddinystriwyd yr eglwys mewn un modd: os nad oedd i'w gweled ar y ddaear am dymmor, etto yr oedd yn fyw yn rhywle, ac y mae yn rhesymol meddwl bod ei hefengyl yn cael ei phregethu hefyd, er nad yn mysg y rhai oeddynt wedi ei gwrthod. Pwyswch yn gywirach, gyfaill.

Yn nesaf, yn nhud. 12, dywed ein hawdwr fod y Mormoniaid yn hèni "bod rhai o honynt yn apostolion, rhai yn brophwydi, rhai yn athrawon, a bod i rai o honynt ddawn i iachâu, i arall ddawn i lefaru â thafodau dyeithr, i arall ddawn i gyfieithu, ac i arall wneuthur gwyrthiau." Yna ymdrecha brofi trwy oleuni rheswm a dadguddiad ysgrythyrol, nad yw y rhai a alwant eu hunain yn apostolion y dyddiau diweddaf yn llenwi nodwediad apostol, o herwydd nad oes neb a all ddweyd ei fod wedi derbyn ei olwg ganddynt. Yr ydym yn dymuno ar ein hawdwr i ddarllen gwahanol gyhoeddiadau y Saint, er iddo gael cyfle i wybod pa beth sydd yn cael ei wneuthur gan y Saint. Nid gwiw i ni geisio profi dwyfoldeb ein crefydd trwy gyfeirio at ein gwyrthiau, canys dyna y dull a gymmera y gau-brophwydi, pan yn tynu tân o'r nefoedd er profi eu dwyfoldeb. Os dywed ein hawdwr fod llawer o esgusion gan y Mormoniaid i beidio gwneyd gwyrthiau, yr oedd rhai hefyd gan hyd y nod Iesu Grist; canys ni wnaeth efe nemawr o weithredoedd nerthol mewn un man, oblegid eu hanghrediniaeth hwynt (Math. xiii, 58): gallem nodi *llawer* o esgusion pe buasai anghen. "Un rheswm sydd ganddynt ydyw," medd efe, "nas gallant i foddloni dynion; yn 2ail, nas gallant heb ffydd yn y sawl a ofyna; yn 3ydd, nas gallant heb i'r sawl y gweithredir y wyrth arno fod yn credu." Yn awr gofynwn, os boddlonodd Crist ddynion pan ar y groes, neu os bwriodd efe y cythraul mud a byddar o'r bachgenyn heb ffydd neu gred yn ei dad (Marc ix, 23, 24)? Darllener hefyd yn ateb, Math. viii, 5—13; ix, 2; xv, 28; xvii, 14—21; heblaw ugeiniau o leoedd ereill a allem nodi. "Nid oedd Crist," medd efe etto, "wedi son am feddwl llywodraethwyr y wledd cyn troi y dwr yn win, ond fe wnaeth heb i'r llywodraethwr wybod." Yr oedd mam Crist a'r gwasanaethwyr yn ffyddiog, a chyflawnwyd y wyrth o herwydd eu ffydd hwy. "Beth bynag a ddywedo efe wrthych, gwnewch," meddai ei fam, yr hyn a ddengys ei bod yn lled ffyddiog ynghylch

cael rhagor o win. "Hefyd," medd ein bawdwr, "fe wnaeth Crist wyrth i foddloni estroniaid, ïe, ei elynion.—St. Mathew xvii, 26, 27." Darllened Mr. Jones yr adnodau hyn etto. Pwy welodd y wyrth hon, heblaw Pedr? Y darn arian oedd i foddloni yr estroniaid, ac nid yr olygfa ar Pedr yn pysgota, ac yn agor bol y pysgodyn. Gwyrth ddirgel oedd hono, ac yn cael ei chyflawni efallai o herwydd fod yr arian yn brin.

Yn y dudalen ddilynol (sef 13) dywed, "Mae yn rhesymol gofyn am y profion sydd ganddynt o'u hawdurdod, er mwyn cael safon eu hathrawiaethau yn unol â gwirionedd yr ysgrythyrau, os ydyw felly." Os na eill y Saint roddi profion gwyrthiol, yna nid yw eu hathrawiaethau yn unol â gwirionedd yr Ysgrythyrau, serch fod athrawiaethau sectariaid yr oes yn ddigon unol heb roddi un prawf yn y byd. O anghyssondeb a dallineb! Ni wnaeth Crist wyrthiau i foddloni neb yn y peth hwn, canys nid ydyw gwyrthiau yn brofion i brofi gwirionedd. Ysbryd Duw sydd yn profi gwirionedd. "Os ewyllysia neb," meddai Iesu Grist, wneuthur ei ewyllys Ef, efe a gaiff wybod am y *ddysgeidiaeth*, pa un ai o Dduw y mae hi, ai myfi o honof fy hun sydd yn llefaru." Yn awr, mae y dynion sydd yn ymofyn am wyrthiau, os ydynt wedi darllen hyna, yn ymddwyn yn ffol, ac yn teilyngu cael eu galw yn genedlaeth ddrwg a godinebus; ac yn wir, arwydd nis rhoddir iddynt, serch ceisio am eu hoes, oddieithr arwydd y gau-brophwydi.

Yn ngwaelod yr un tudalen, a dechreu y llall, crybwylla ein hawdwr am Grist yn cyfodi merch Jairus, bwrw y cythraul allan o'r bachgenyn, ac iachâu gwr cloff y deml, fel gweithredoedd yn cael eu gwneuthur heb ffydd, ac heb neb yn gofyn am danynt. Nid yw ein cyfaill yn treio deall ei Feibl. Onid oedd ffydd gan Jairus? ac oni orchymynodd Iesu iddo, "Cred yn unig?" (Gwel Marc v, 35—43.) Ynghylch y bachgenyn, dywedai yr Iesu wrth ei dad, "Os gelli di gredu, pob peth a all fod i'r neb a gredo" (Marc ix, 23); ac wedi iddo gredu, bwriwyd y cythraul allan. Yr achos na allai yr apostolion ei fwrw allan oedd, oblegid eu hanghrediniaeth (Math. xvii, 20). Ac mewn pertbynas i ddyn cloff y deml, gwell darllen ein traethodyn dimai, sef "Profwch bob peth." Yr ydym yno yn profi fod y ddawn o dderbyn iechyd yn meddiant y cloff, ac mai trwy hono y derbyniodd y fendith. Mae yn ormod gwaith i ni ateb yr un peth amrywiol o weithiau.

Mr. Jones sydd yn dweyd fod gwyrthiau Crist a'r apostolion yn gyhoeddus, a'u bod trwyddynt yn profi eu dwyfol anfoniad. Mae yr Iuddewon yn adrodd stori arall; cafodd Crist a'r apostolion eu lladd ganddynt hwy o herwydd eu twyll. Os yw y Testament Newydd yn tystiolaethu am eu gwyrthiau, y mae nifer fawr o lyfrau ereill yn mysg yr Iuddewon yn eu gwadu. Ymresymant i Grist gael cynnyg i wneyd gwyrth ar y groes, ond na allai eu gwneuthur. Nid ydym ni mewn un modd yn ammau gwythiau Crist a'i apostolion; eithr am ddangos ydym nad oedd cymmaint yn credu ynddynt y pryd hyny ag sydd yn credu ynddynt yn awr. Pe deuai Crist i'r ddaear yn yr oes hon, a chyflawni yr un gweithredoedd a chynt, gan addaw Ysbryd y dadguddiad i bawb, credwn y cawsai gynddrwg driniaeth ag a gafodd gynt, ac hyny gan y parchedigion a'r duwiolion penaf. Mae pob oes o'r byd yn dueddol i anghredu gweithredoedd Duw yn eu hamser hwy. Yn awr, y mae ymddygiad y byd yn yr oes hon, ynghylch gwyrthiau, yr un fath ag oedd yn amser Iesu Grist. Yn yr amser gynt, dywedid y ddiareb hon, "Y meddyg, iachâ dy hun; y pethau a glywsom ni eu gwneuthur yn Capernaum, gwna yma hefyd yn dy wlad dy hun." Yn gyffelyb y dyweda ein hawdwr, yn nhud. 15, yn yr oes hon; sef, "Yn awr, gofynaf yn mha le y gwnaeth y rhai a alwant eu hunain yn saint y dyddiau diweddaf arwydd mor amlwg nas gellir ei wadu, neu y gellir ei gredu: dywedir ar hyd yr ardal hon fod gwyrth nodedig wedi ei chyflawni yn Machynlleth; dywedant yno mai yn Nghaerfyrddin y dygwyddodd y peth, ac yn Nghaerfyrddin dywedant mai yn Merthyr-Tydfil y cafodd dyn dall ei olwg; dywedant yno drachefn iddynt glywed ddarfod i un o'r apostolion ostegu y dymestl ar y fordaith i California." Onid yw y ddwy iaith yn tebygoli? Dymuna y ddwy blaid fod yn llygad-dystion eu hunain, ac yna fe gredant. Rhai fyddo yn ymddibynu fel hyn ar weled arwyddion, fydd yn cael eu twyllo gan y gau-brophwydi a'r gau-athrawon, pan y deuant i wneuthur arwyddion mawrion a rhyfeddodau, hyd nes y twyllant, pe byddai bosibl, ïe, yr etholedigion. Mae yn ddiau fod llawer o enghreifftiau o ddynion yn credu yn amser Crist, ac hefyd yn yr oes hon, trwy weled gallu Duw, eithr nid y rhai hyny yw y dynion sydd yn ceisio arwyddion. Dynion ydynt, fynychaf, a ddeuent i gredu yn y ffordd reolaidd, sef trwy bregethu.

Yn nhud. 15 a 16, y mae ein hawdwr yn rhoi ar ddeall fod y Mormoniaid yn credu "nas gall eglwys i Dduw fodoli heb ddeuddeg Apostol mewn cyssylltiad â hi." Hwyrach y gall eglwys fodoli, dan rai amgylchiadau, heb gael deuddeg o apostolion; eithr ymddengys fod ddeuddeg yn fwy rheolaidd na llai na hyny; a meddyliwn hefyd y gall eglwys fodoli hefyd, ag ynddi fwy na deuddeg. Ond nis gall eglwys fodoli heb apostolion. Dywed Mr. Jones fod Mathias wedi ei ddewis yn lle Judas; a rhydd ar ddeall na chafodd neb apostolion ereill eu hordeinio. "Bernir," medd efe hefyd, "i'r cyfan gyfarfod ag angeu, ond yr apostol Ioan; ond nid oes genym hanes am i ddeuddeg o apostolion ereill gael eu hordeinio yn eu lle. Os oes gan saint y dyddiau diweddaf hanes am hyny, dymunem gael gwybod pwy oeddynt wrth eu henwau;—a chyn y bydd eu tystiolaeth yn safadwy, rhaid ei chael o lyfr Duw, ac nid o Lyfr Mormon." Y mae ein hawdwr yn awr, nid yn unig yn dangos ei anwybodaeth yn Llyfr Mormon, ond hefyd yn llyfr Duw. Ai ni wyr efe am yr apostolion Barnabas a Phaul (Act. xiv, 14), ac am "Andronicus a Junia, y rhai sydd yn hynod yn mhlith yr apostolion" (Rhuf. xvi, 7)? Darllener etto a ganlyn:—"A'i weled ef gan *Cephas*, yna gan y *deuddeg*. Wedi hyny y gwelwyd ef gan fwy na phum cant brodyr ar unwaith: o'r rhai y mae y rhan fwyaf yn aros hyd yr awrhon; eithr rhai a hunasant. Wedi hyny y gwelwyd ef gan Iago, yna gan yr *holl apostolion*. Ac yn ddiweddaf oll y gwelwyd ef genyf *finnau* hefyd, megys gan un annhymig" (1 Cor. xv, 5—9). Gwelir wrth hyn mai nid dim ond deuddeg apostol oedd, ond fod cryn lawer o honynt. Ai tybied fod y dystiolaeth yna yn ddigon safadwy? mae rhagor o brofion i gael os oes eisieu. "Barn duwinyddion [penweiniaid] yr oesoedd yw na ordeiniwyd ond deuddeg apostol." Nid dyna farn yr ysgrythyrau, na Llyfr Mormon. "Apostol oedd un," medd ein hawdwr, "a welsai yr Arglwydd Iesu yn y cnawd, ac ydoedd dyst o'i adgyfodiad ef." Etto, "Mae ymadrodd St. Paul yn profi nas gallasai fod yn apostol, pe nas gwelsai Grist yn y *cnawd*; a phe buasai iddo aros ychydig buasai yn rhy ddiweddar arno." Yn awr, ni welodd Paul Grist cyn ei adgyfodiad, ac ni allai fod yn dyst o'i adgyfodiad; er hyny yr oedd Paul yn apostol. Yr hyn a ddealla y sectariaid wrth weled "Crist yn y cnawd," oedd ei weled cyn ei groeshoeliad, yr hyn ni welodd

Paul; eithr fe welodd Paul ef yn ei gnawd adgyfodedig, ac fe allai apostolion yn yr oes hon ei weled felly hefyd; a pha fodd y gŵyr Mr. Jones nad yw apostolion y dyddiau diweddaf wedi ei weled hefyd. Pa faint gwell oedd neb o weled Iesu Grist cyn ei groeshoeliad, er bod yn dyst? nis gallent ddywedyd, er hyny, mai Crist oedd mab y Duw byw, heb gael dadguddiad o'r nefoedd. Yr oedd Paul, serch na welodd Grist cyn adgyfodi, yn gymmaint o dyst o hono â hwythau; canys ni welodd neb o honynt ef yn adgyfodi mwy nâ Phaul; a gall apostolion yn yr oes hon, trwy ddadguddiad, fod yn gystal tystion o hyny â neb o'r apostolion gynt.

Yn mhellach ar y pen uchod, dyweda ein hawdwr, yn nhud. 17, "Oni ddewisais i chwi y deuddeg, ac y caent eistedd ar ddeuddeg gorsedd, yn barnu deuddeg llwyth Israel. Gwelodd St. Ioan, yn y Dadguddiad, y Jerusalem Newydd yn disgyn o'r nef oddiwrth Dduw; ac yr oedd mur y ddinas a deuddeg sylfaen iddi, ac ynddynt enwau deuddeg Apostol yr Oen. Oddiwrth hyn, ymddengys tuhwnt i ddadl, nad ordeiniwyd ond un oes apostolaidd." Oni fu gan yr Oen ddeuddeg apostol yn dechreu adeiladu ei eglwys? Nis gwelwn ni fod un anmhriodoldeb mewn bod enwau y deuddeg apostol hyny yn cael eu gosod yn y deuddeg sylfaen. Ond a oedd Paul a Barnabas, &c., ddim yn apostolion, o herwydd na fydd eu henwau yn y sylfaeni hyny? Oeddynt, medd pawb. Wel, os oeddynt hwy, oni eill rhai ereill fod yn yr oes hon hefyd? Yn wir, pa fodd y perffeithir y saint, heb apostolion a phrophwydi? Dywedir yn Eph. iv, 11—13, "Ac efe a roddes rai yn *apostolion*, a rhai yn brophwydi, a rhai yn efengylwyr, a rhai yn fugeiliaid ac yn athrawon; i berffeithio y saint, i waith y weinidogaeth, ac i adeilad corff Crist; hyd oni ymgyfarfyddom *oll* yn *undeb ffydd*, a gwybodaeth Mab Duw, yn wr perffaith, at fesur oedran cyflawnder Crist." Wrth hyn gwelir nas gall eglwys fodoli heb apostolion, canys mae yn rhaid eu cael er perffeithio y saint, at waith y weinidogaeth, ac at adeilad corff Crist; ac hyny hyd nes yr ymgyfarfyddom oll yn undeb y ffydd, neu hyd nes y gorphenir adeiladu yr eglwys. Ni thynir yr ysgaffaldau oddiwrth yr adeilad, nes y byddo wedi ei orphen; ac ni thynir apostolion, prophwydi, &c., o'r eglwys, hyd nes y gorphenir ei hadeiladu. Os yw Iesu Grist i fod gyda ei eglwys hyd ddiwedd y byd, ac i barhau yn Ben-saer iddi, mae yn

ddiau y cadwa yr apostolion a'r prophwydi mewn gwaith, hyd nes y cwblhao ei amcan, sef gorphen adeiladu corff Crist. Yr apostolion ydynt ben yr eglwys neu'r wraig ar y ddaear, a Christ yw y Priodfab, yr hwn sydd yn ben arall, yn yr un ystyr ag y mae gwr yn ben i'w wraig. Nis gall corff Crist byth fodoli heb ben, os gallai heb draed. Pen oedd yr aelod cyntaf a osododd Duw yn y corff, canys yr oedd yn un o'r aelodau mwyaf anghenrheidiol er arwain y corff. Darllener ein traethawd ar Gorff Crist, neu'r Eglwys, a cheir gweled llawer o resymau ychwanegol dros barhad apostolion yn yr eglwys, a'r anghenrheidrwydd o honynt i gwblhau yr adeilad.

Nid ydym yn gweled dim yn nhud. 18 a 19 yn teilyngu sylw, gan fod y cyfan yn ddim amgen na thybiaeth yr ysgrifenydd; ac yn nhud. 20, dyfyna ein hawdwr amryw o adnodau sydd yn chwilfriwio ei holl adeilad; y rhai ydynt:—"Canys efe a ddaw eto yr ail waith yn holl fawredd a gogoniant ei Dad, gan roddi dial i'r sawl nad *adwaenant* Dduw, ac nid ydynt yn ufyddhau i'r efengyl." "Ni fernais i mi wybod dim yn eich plith, ond Iesu Grist, a hwnw wedi ei groeshoelio. A phwy bynag a gymmer arno bregethu efengyl *amgen* na hon, bydded anathema maranatha." "Pregetha y gair yn daer mewn amser, ac allan o amser; canys daw yr amser pryd na ddyoddefant athrawiaeth iachus, eithr yn ol eu chwantau eu hunain y pentyrant iddynt eu hunain athrawon, gan fod eu clustiau yn merwino; ac oddiwrth y gwirionedd y troant ymaith eu clustiau, ac at chwedlau y troant." Yn awr, gofynwn, pwy sydd yn proffesu *adnabod* Duw? Nid y rhai hyny sydd yn gwadu dadguddiad. A phwy ond y Saint sydd yn pregethu yr un efengyl â Phaul, trwy annog dynion i geisio y doniau goreu, a pheidio gwahardd llefaru â thafodau, a dirmygu prophwydoliaethau? A phwy sydd yn methu dyoddef yr hyn a bregethai yr apostolion gynt yn cael ei bregethu yn yr oes hon? Sectariaid y wlad: hwynthwy sydd yn beiddio erlid y Saint am bregethu pob peth fel yr apostolion; ac hwynthwy hefyd sydd yn pentyru athrawon iddynt eu hunain, megys y profwn yn ein traethawd ar "Athrawiaeth Iachus." Mae yr adnodau uchod mor eglur yn llefaru dros y Mormoniaid, fel nad oes achos dweyd gair yn mhellach.

Ar ddiwedd yr 20fed tud., dyweda Mr. Jones, "O'm rhan fy hun, coeliwn Mahomet cyn gynted â Joseph Smith, a'r Coran can gynted a Llyfr Mormon; a byddai llawn can hawsed genyf roddi coel i haeriadau ynfyd a gwallgof Joana Southcot, neu i ryw rai

o'r twyllwyr crefyddol a godasant *o'i flaen*, neu ar *ei ol*, ag a fyddai genyf i'r eiddo yntau." Dyna wirionedd, canys ni ŵyr ein hawdwr ddim ynghylch yr un o honynt. Desgrifia Joana Southcot fel yn wrryw, druan; ac ychydig yn nes yn mlaen, dangosa ychwaneg o'i anwybodaeth, drwy son am "Ddyffryn *Glyn* Halen."

Yn nhud. 21, ceisia ein hawdwr brofi nad oedd Joseph Smith yn brophwyd. "Dywedant," medd efe, "mai efe (J. S.) oedd haul y cyfiawnder." O, hurtwch y dyn, pan yn gwrandaw ar wrageddos o hyd, yn lle darllen ein llyfrau: dangosed hyny mewn rhyw lyfr os gall. Os yw am weled prophwydoliaethau Joseph Smith, darllened "Llyfr Athrawiaeth a Chyfammodau," newydd ei gyhoeddi i'r Gymraeg, a chaiff weled pa faint sydd wedi eu cyflawni. Byddai yn fuddiol iddo hefyd ddarllen mwy ar ei Feibl, yn lle ei fod yn dweyd pethau tebyg i'r hyn a ddywed yn nhud. 22, sef "y bydd *pawb* yn cael eu cipio i'r awyr i gyfarfod" ag Iesu Grist. Y meirw a'r byw yn Nghrist fydd i'w gyfarfod ef, ac nid pawb, onide byddent *oll* yn "wastadol gyda'r Arglwydd."

Mewn perthynas i ddyfodiad Crist i'w deml ar y ddaear, nid oes dim yn fwy rhesymol ac ysgrythyrol. Yn gymmaint â bod Ioan, yn y Dadguddiad, yn profi y teyrnasa Crist ar y ddaear am fil o flynyddoedd, yna paham nad all fyned i'w deml? Nid oes lle nac amser genym yn awr i nodi ysgrythyrau; a chan hyny, gadawn y darllenydd i chwilio drosto ei hun, tra fyddwn ninnau yn brysio i derfynu.

Yn awr, gadawn "Egwyddorion Saint y Dyddiau Diweddaf" yn nghlorianau rheswm ac ysgrythyrau, gan hyderu na wna neb waeddi "Tecel," hyd nes yr edrycho y pwysau. Mae ein hawdwr hwn, ar y cyfan, wedi ymdrechu yn well na llawer; ond gobeithiwn y darllena ychydig yn fwy cyn yr anturia ysgrifenu traethawd arall. Gan ei fod ef wedi canu ychydig wrth derfynu, cawn ninnau wneuthur yr un modd, gan hyderu y bydd er daioni.

Aed Mormoniaeth ar ei chynnydd,
  Llwydda'n hynod trwy y byd;
Doed sectariaid i'r goleuni,
  Cyn y twyller hwynt i gyd;
Daw'r gau-brophwyd, &c.,
  Idd eu maglu yn y man.

Cyn bo hir rhoir y freniniaeth,
  Nid i'r sectau, ond i'r Saint;
Ca'r rhai anwir eu dinystrio,
  A'r rhai geirwir bob rhyw fraint.
Doed yr amser, &c.,
  Pan y gwelir Saint yn ben.

J. DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.